

Gespreksnotitie

Voorbereiding op het rondetafelgesprek over GENTALE VERMINKING met de vaste commissies voor Justitie en Veiligheid, voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport en voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap op donderdag 13 februari 2020.

Janine Janssen¹

1 De taak van het LEC EGG bij de aanpak van besnijdenis van vrouwen en meisjes

Wat doet het LEC EGG?

Het takenpakket van het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld richt zich op de behandeling van complexe eergegerelateerde geweldszaken. Om dit op een adequate manier te kunnen doen, zijn in de loop der jaren vijf taakvelden² benoemd:

- Operationele advisering en ondersteuning
- Wetenschappelijk onderzoek
- Ondersteuning beleid (rijks)overheid
- Onderwijs en voorlichting
- Opbouw en onderhoud van (internationale) netwerken, niet alleen onder professionals en wetenschappers, maar ook in gemeenschappen waarin zich facetten van de eerproblematiek voordoen

Het LEC EGG ondersteunt lokale eenheden van de politie, gespecialiseerde opvang, de Immigratie- en Naturalisatie Dienst, het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (LKHA) en Veilig Thuis bij de analyse en het maken van een plan van aanpak bij complexe zaken. Voor een aantal lokale eenheden en externe partners neemt het LEC EGG ook het piket waar.

Wat is de relatie tussen eergegerelateerd geweld en besnijdenis van meisjes?

Bij familie-eer gaat het vaak om kwesties als het kiezen van een partner, het veroordelen van seksualiteit en zwangerschappen buiten het huwelijk en problemen bij het verbreken van relaties. Veel Nederlanders zullen ongetwijfeld van mening zijn dat zaken als het kiezen of verlaten van een partner kwesties zijn waarbij hooguit twee individuen betrokken zijn. In onze samenleving zijn er echter ook groepen waarin de gedachte leeft dat dergelijke stappen in de individuele levensloop de hele familie aangaan, waarbij afwijkend gedrag in de ogen van de familie met geweld gesanctioneerd kan worden.³ Bij de praktijk van het besnijden of bewerken van uitwendige genitalia van meisjes speelt sociale druk eveneens een rol.

Wat ziet het LEC EGG?

Ter voorbereiding op dit gesprek zijn de door het LEC EGG gebruikte informatiesystemen geraadpleegd. Daarbij konden wij teruggaan tot het jaar 2016. Tot en met 2019 zijn wij negen

¹ Prof. dr. Janine Janssen is hoofd onderzoek van het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld (LEC EGG) van de nationale politie, lector Veiligheid in Afhankelijkheidsrelaties aan Avans Hogeschool en bijzonder hoogleraar Rechtsantropologie aan de Open Universiteit. Deze notitie is gebaseerd op de ervaringen bij het LEC EGG en is tot stand gekomen in samenwerking met commissaris van politie Willem Timmer, hoofd van het LEC EGG.

² Zie ook: <https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/algemeen/onderwerpteksten/eergegerelateerd-geweld/terublik-op-2018-jaarverslag-van-het-lec-egg.pdf>

³ Janssen, J. (2017). Focus op eer. Een verkenning van eierzaken voor politieambtenaren en andere professionals, Den Haag: Boom Criminologie.

zaken tegen gekomen. In al die gevallen ging het om families van Somalische herkomst. Met het oog op de anonimiteit wordt hier verder een vrij beknopte beschrijving gegeven. In zes gevallen werd gevreesd voor een besnijdenis. Soms klopte hulpverlening of school bij de politie aan met zorgen over een meisje. Het kwam ook voor dat familieleden hun zorg uitten. Een deel van deze zaken is doorgezet naar hulpverlening, Veilig Thuis en het LKHA. Het is ook voorgekomen dat families naar het buitenland zijn verhuisd.

In de andere drie gevallen kwamen de betrokken meisjes in eerste aanleg voor een andere zaak bij de politie in beeld (onderzoek naar een verkrachting, dreiging met huwelijksdwang en achterlating). In de loop van het onderzoek werd duidelijk dat de meisjes besneden waren. In deze gevallen vond de ingreep voor vestiging in Nederland plaats.

Formeel bestaat het LEC EGG sinds 2008. Sinds 2003 is tijdens een pilotperiode toegewerkt naar de oprichting van dit centrum. Informele navraag bij collega's heeft tot dusver niet geleid tot andere casuïstiek uit de periode voorafgaande aan de oprichting van het LEC EGG.

2 Issues bij de aanpak van besnijdenis van vrouwen en meisjes vanuit politieel perspectief

Strafrechtelijke grond

In Nederland is besnijdenis van vrouwen strafbaar als een vorm van zware mishandeling met voorbedachten rade onder artikel 303 van het Wetboek van Strafrecht. Iedereen die een meisjesbesnijdenis uitvoert of meewerkt aan de besnijdenis van een meisje is strafbaar. Het gaat hier dus om een vorm van geweld. Bij de opsporing, handhaving en het verlenen van noodhulp ligt dus een taak voor de politie.

Wegen naar de politie: 'halen' en 'brengen'

Maar dan is het wel belangrijk dat de politie die zaken ook ziet. In principe kan de politie op twee manieren kennis van een zaak nemen. In politiejargon wordt gesproken over 'halen' wanneer de politie zelf een zaak op het spoor komt. Bij 'brengen' brengen burgers een zaak onder de aandacht door te melden of aangifte te doen. Om zaken te kunnen 'halen' is het belangrijk dat politiemensen en hun partners kennis hebben van het fenomeen besnijdenis. Het LEC EGG probeert bij de ontwikkeling van les- en voorlichtingsmateriaal hier aan bij te dragen.⁴ Lastig is echter dat besnijdenis bij uitstek een aangelegenheid is die zich in de intieme sfeer van de familie afspeelt. Voor de politie is het dan ook alles behalve eenvoudig om zelf gevallen van besnijdenis te detecteren. Verplichte controles bij in Nederland gevestigden of personen die zich hier willen vestigen bij uit- en inreizen naar landen waarvan bekend is dat het risico bestaat dat er besnijdenissen worden uitgevoerd, zouden er toe bij kunnen dragen dat er beter zicht ontstaat op de mate waarin dit gebruik wordt toegepast. De vraag is echter of een dergelijke controle niet belastend en zelfs traumatiserend kan zijn voor kinderen. Theoretisch is het niet uitgesloten dat dergelijke controles de uitvoering van de praktijk in Nederland zouden kunnen stimuleren.

De politie is dan ook erg afhankelijk van de meldingsbereidheid van betrokken burgers en andere partners in de veiligheidszorg, zoals medische professionals. De slachtoffers zelf zijn

⁴ Zie bijvoorbeeld: Janssen, J., Aoulad Hadj, M. & Bentvelzen, H., 'Seksualiteit in de multiculturele samenleving', in: Höing, M., Janssen, J., Boer, A. & Liebrechts, M. (red.), *Bespreikbaar maken van seksualiteit en intimiteit. Handboek voor professionals in zorg en welzijn*, Bussum: Coutinho, 2017: 57-66.

vaak jonge kinderen die niet uit eigener overweging naar de politie zullen gaan.⁵ Daarnaast is het de vraag of familieleden en andere betrokkenen uit de eigen gemeenschap de weg weten in het Nederlandse landschap van de veiligheidszorg en daarnaast genegen zijn zulke intieme zaken met professionals te spreken. Bovendien zal bij familieleden ook de gedachte meespelen dat zij zichzelf of een familielid belasten door verklaringen bij de politie af te leggen. Een belangrijke vraag die bij het LEC EGG in ieder geval leeft, is waarom bij ons zo weinig zaken worden voorgelegd, terwijl wij wel veel andere zaken binnen krijgen waarin vertrouwelijkheid rondom zeden en seksualiteit ook een belangrijke issues is. Is dat een indicatie voor een relatief lage prevalentie en incidentie? Die vraag kunnen wij niet beantwoorden, maar verdient wel aandacht.

Bewijslast

Iemand die een meisje heeft besneden of laten besnijden in het buitenland, kan in Nederland vervolgd worden als hij of zij de Nederlandse nationaliteit heeft. Of als hij of zij een vaste woonplaats of verblijfplaats heeft in ons land. Dat laatste kan voor problemen rondom de bewijslast zorgen als niet precies kan worden vastgesteld wanneer de ingreep heeft plaats gevonden: voor of na vestiging in Nederland.

⁵ Er zijn aanwijzingen dat meisjes steeds jonger worden besneden, zodat zij geen verklaring af kunnen leggen, zie: Barre, H.S. & Ressler, M., 'Vakantie in Kenia', in: *De Groene Amsterdammer*, 6 november 2019, https://www.groene.nl/artikel/vakantie-in-kenia?fbclid=IwAR26WfQKpNWBMPBGuKHHbsgz_Kwi76RDUopT3hTilvIXDw81C6AedbIoJR0